

MED SJ BILLINJE ÖVERTORNEÅ-PAJALA

längs gränsen Sverige-Finland

Midnattssol i lappmarken

ÖVERTORNEÅ. Stationen är belägen i Matarengi kyrkby, en gammal marknadsplats, som genom tiderna behållit sin ställning som centrum för köpenskap i Tornedalen.

Invånarna äro till stor del finsktalande.

För ungdomens utbildning finnas lantmanna-, lanthushålls- och folkhögskolor ävensom verkstadsskola och högre folkskola. Bland sevärdheter kan särskilt nämnas Övertorneå bygdemuseum och kyrkan med sin säregna, synnerligen välproportionerade klockstapel.

Matarengi kyrkas klockstapel

Tornedalens äldsta kända helgedom var Särkilaks kapell, beläget omkring 3 km norr om nuvarande kyrkbyn Matarengi. Namnet påträffades första gången i ett förläningsbrev av den 20 augusti 1482. Kapellet hade uppförts alltför nära Särkilahti eller Mörtviken, vilket Kungl. Kommissarijen Daniel Hjort även påtalade i en skrivelse den 28 april 1606 till konungen. Kapelet, säger han, »låg sijdt och olägligt för vathen skull, begynner och svårt bliffne nedrutten». Farhågorna för kappellets riskabla läge besannades våren 1615, då Torneälven ställde till en katastrofal islossning. Härom förtäljes: »Vid 1615 års stora flod har samma capell blivit förstördt och av Elfven hårtskurit, som då tagit en ny strömgång och tillfogat flera byar där invid stor skada». Sockenborna grepo sig emellertid omedelbart an med uppförandet av en ny helgedom, vartill konung Gustaf Adolf den 28 oktober 1617 beviljade ett bidrag med 20 tunnor spannmål. Kyrkan uppfördes i Matarengi by alldeles vid foten av Särkivaara eller Mörtberget och så pass högt upp, att ingen »syndafloed» mer skulle kunna hota templet. Så kom Övertorneå kyrka till. Klockstapeln — en av landets vackraste — byggdes år 1763.

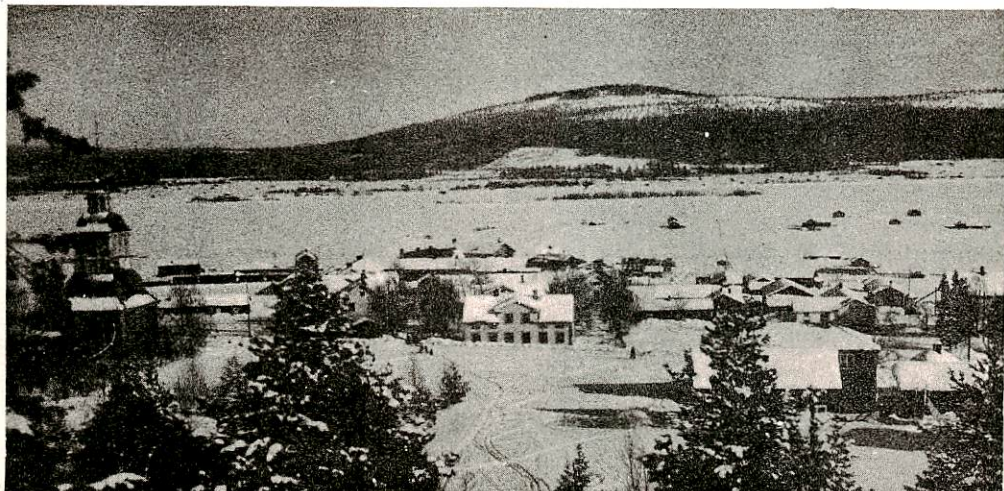
Träskulpturer, som tillhört Särkilaks kapell

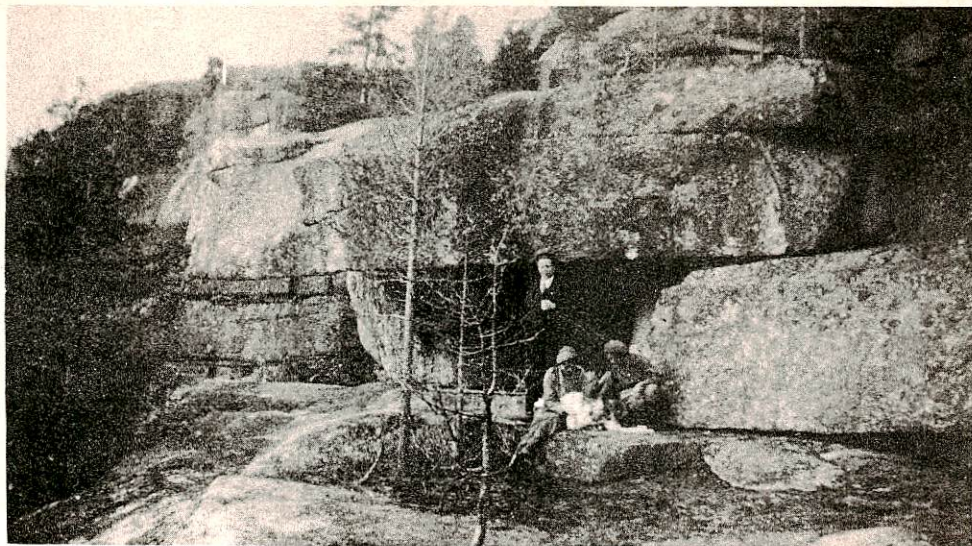
Man kan ännu i dag i den vackra kyrkan beskåda de unika träskulpturer, som en gång prytt Särkilaks kapell, skänkta till kapellet av biskop Jakob Ulvsson i Uppsala.

I närheten av den plats, där Särkilaks kapell var uppfört, är nu ett stort träkors rest.

Vi lämna kyrkan, och beskåda från sluttningen av Särkivaara det storslagna panoramat med älven i förgrunden och det världsberömda midnattssolsberget Aavasaksa öster därom. En utflykt över älven till den finska älvstranden och en promenad uppför Aavasaksaberget ger riklig lön för mödan. Man kan här få se märken efter högsta marina gränsen. Äro vädrets makter gunstiga kan man från Aavasaksatoppen, 222 m.ö. h., få se midnattssolen vid midsommartid och njuta av den vidsträckta utsikten över Finlands vackra inland. — Men även på svenska sidan finnas natursköna utflyktsmål i omedelbar närhet av Matarengi, bland vilka berget Isovaara, 184 m. ö. h. kanske är det mest lockande med sin ståtliga utsikt över älv dalen och den finska gränsbygden.

Aavasaksa. Utsikt från Matarengi

En avsats på Luppioberget

Det närbelägna Luppioberget, 192 m. ö. h. vartill utmärkt bilväg leder, är för ortsborna ett kärt söndagsutflyktsmål. Genom sina egendomliga rektangulära avsatser med lodräta väggar ger Luppio på något avstånd intrycket av en medeltida borg. Bland ett flertal grottor är »funkisrestaurangen» på södra sidan den märkligaste med sin labyrint av olika rum. Övan en bild av »stora matsalen» med »solhallen».

Gårdsinteriör från gammal
Tornedalsgård

Tornedalsk fåbodstuga

Vitkålsskörd i Tornodalen

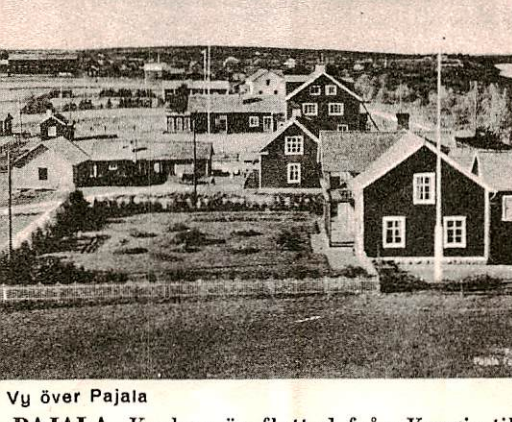
Fiske i Torne älv

SJ BILLINJE ÖVERTORNEÅ-PAJALA

Bro över Torne älv vid Pajala

Vy över Pajala

PAJALA. Kyrkan är flyttad från Kengis till Pajala åren 1869—71. I denna kyrka, på dess gamla plats i Kengis, predikade åren 1849—60 den kände väckelsepredikanten, prostens Lars Levi Læstadius. Han dog 1861 i den södra flygelbyggnaden vid prästgården i Pajala och ligger begravd på Pajala kyrkogård. Den religiösa rörelsen, som är ansluten till statskyrkan, har ännu i dag sin utbredning bl. a. i hela Tornedalen.

Pajala kyrka

I krigets spår

Finska Pello eller finska tornedalens pärla på andra älvstranden förstördes i grund den 16—17 oktober 1944 under tyskarnas reträtt. Ej mindre än 565 hus och 300 hölador blevo lågornas rov. Nakna skorstensmurar omväxlande med modern bebyggelse möter turisterna, då han blickar ut över andra älvstranden.

Skolskjuts Kardis—Torinen under krigsåren

Pello by

PELLO. I 1543 års jordabok nämnes Pello som den nordligaste byn i Torneå socken. Vid den franska gradmätningsexpeditionen till Tornedalen under åren 1736—37 utgjorde Pello by den nordliga huvudpunkten. Gradmätningen, där även Anders Celcius deltog, leddes av fransmannen Maupertuis. På del närbelägna Kittisvaara byggdes tvenne observatorier, där de mätningar företogs, som ledde till att jordens avplattning mot polerna för första gången i historien kunde matematiskt anges. Visst för mätningarna använt mått förvaras i observatoriet i Paris (»Toise du Nord»).

Finnbastu

Varje gård har oftast sin egen »finnbastu». Varför inte prova en finnbastu!

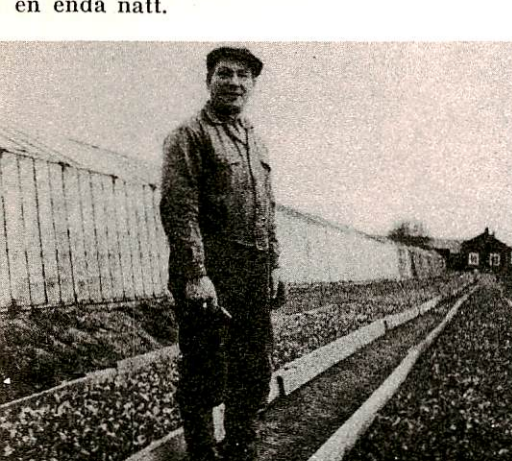
SVANSTEIN. Byns äldre namn är Turtola. Det nuvarande namnet har bildats av namnen på de bägge brukspatronerna Svanberg och Steinholtz, som bedrev järnhantering i Kengis på 1700-talet. Den enkla träkyrkan är från järnverkens tid. Bland de närliggande bergen märkes Pullinki 355 m. ö. h. Utsikten från det närbelägna Kynsivaara eller Nagelberget är med rätta berömd.

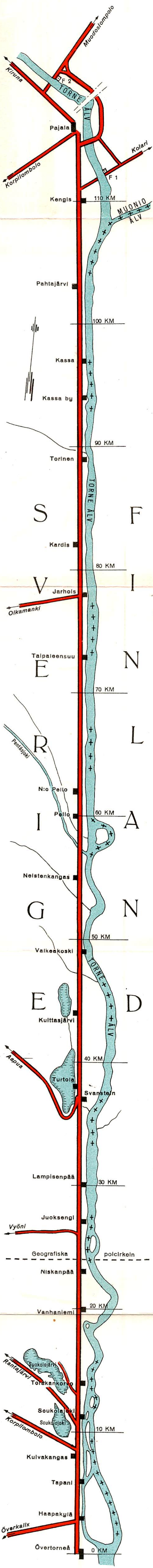
Utsikt över Svansteins by och Torne älv

Vid **NISKANPÅ** kommer man lätt ner till älven, som här trängs ihop till en lång fors, Kattilakoski. Platsen är geografiskt sevärd genom den karaktäristiska bergformationen.

TORAKANKORVA är känt för trädgårdsodlingar av stora mått. De utomordentliga grönsaker, jordgubbar m. m., som skördas, äro ryktbara för sin goda kvalitet långt utom Norrbottens gränser. Vitkålshuvuden kunna här nå en vikt av ända upp till 9 kg st. Leveranser ske bl. a. till Stockholm. Tornedalen är bördig. Tack vare sommarens intensiva solljus kan humle växa 2½ dm på en enda natt.

Grönsaksodling i Torakankorva

Från Pajala grenar vägnätet ut sig till olika delar av Lapplands inre. Härifrån leder väg till Vittangi och Kiruna, Tärändö och Gällivare, Muodolampolo och Karesuando, Korpilombolo och Övertorneå. Från Karesuando kan man taga sig fram till det märkligaste av alla Sveriges riksröset — Trekröset vid Koltajure, samtidigt Sveriges nordligaste punkt.

KENGIS. Platsen är naturskön och rik på historiska minnen.

År 1646 erhöill Arendt Grape av drottning Kristina privilegier till anläggande av Kengis järnbruk. Kengisverken, till vilka även Svansteins järnbruk och Tornefors masugn hörde, utvecklades snabbt och hade sin blomstrings-tid kring 1700-talets mitt. Två stångjärns-hamrar och fyra härdar, en kniphammare med två swantshamrar samt stålugn och trädtrageri voro då i bruk. Även mynt tillverkades efter vederbörligt tillstånd. Sålunda myntades under någon tid Sex-Dal-Pjätar.

För att få malmen till masugnarna i Junosuando och Tornefors samt tackjärnet till Kengis och Svanstein användes vintertid ak-jor, dragna av renar. Sommartid forslades järnet båtledes utmed älven. Sedan järnbruket år 1879 ödelagts av en eldsvåda, blev bruksrörelsen helt nedlagd. Den nuvarande herrgårdsbyggnaden — Sveriges nordligaste — uppfördes år 1805.

Kengis herrgård

Lämpliga mål för utflykt är Muotka eller Utmockan, ca 3 km öster om Kengis och ca 1 km fr. landsvägen där Muonio älv för-enar sig med Torneälv samt det i närheten av Kengis hållplats befintliga 19 meter höga vattenfallet, Köngänen. Laxfiske bedrivs i forsen. Vägvisartavla vid landsvägen.

Kengisfors

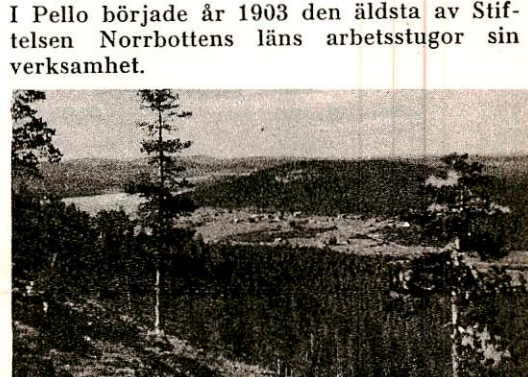
Hävliske i Torne älv

De rika forsarna i Torne älv locka många sportfiskare till försök att »fresta» lax med spinn eller fluga. Ortsborna utmed älv-dalen häva ofta sik, som bilden ovan visar.

Arbetsstugan i Pello

I Pello började år 1903 den äldsta av Stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor sin verksamhet.

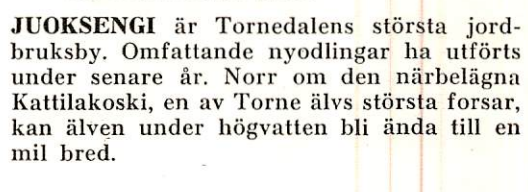

Utsikt över Kynsivaara

Pullingvaara med Kuittasjärvi, där rika stenåldersfynd gjorts.

JUOKSENGI är Tornedalens största jordbruksby. Omfattande nyodlingar ha utförts under senare år. Norr om den närbelägna Kattilakoski, en av Torne älvs största forsar, kan älven under högvatten bli ända till en mil bred.

POLCIRKELN NAPAPIIRI ARCTIC CIRCLE CERCLE POLAIRE

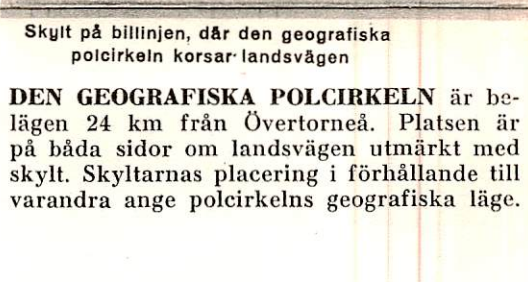
NORDKAP 550 EKVATORN 7389

NORDPOLEN 2611 SYDPOLEN 17389

Skytt på billinjen, där den geografiska polcirkeln korsar landsvägen

DEN GEOGRAFISKA POLCIRKELN är be-lägen 24 km från Övertorneå. Platsen är på båda sidor om landsvägen utmärkt med skylt. Skyltarnas placering i förhållande till varandra ange polcirkelns geografiska läge.

HAAPAKYLÄ eller Asphyn låg ursprung-ligen liksom även Matarengi på den stora holmen öster om landsvägen. På grund av de talrika översvämningarna flyttades går-darna efter hand upp på älvens västra strand.

Midnattssol i lappmarken